

Wyrok z dnia 12 kwietnia 1994 r.

I PRN 12/94

Zasady obliczania wynagrodzenia zasadniczego sędziów określone w art. 71 § 1 i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1994 r., Nr 7, poz. 25) zostały czasowo zmodyfikowane przez przepis art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396) oraz art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83). Przepisy te, jako późniejsze i szczególne, wyłączały czasowo działanie norm art. 71 § 1 i 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Przewodniczący SSN: Maria Mańkowska, Sędziowie SN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca), SA: Kazimierz Jaśkowski,

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 12 kwietnia 1994 r. sprawy z powództwa Jarosława B. przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Rejonowemu w K. o wynagrodzenie, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 7 września 1993 r. [...].

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Kłodzku z dnia 15 lutego 1993 r. [...] w punktach: I i II w części zasądzającej od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 9.333.871 zł. [...] wraz z 60% odsetkami w stosunku rocznym od dnia 15 lutego 1993 r., a także w punktach III i IV i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Kłodzku do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Kłodzku wyrokiem z dnia 15 lutego 1993 r. zasądził od strony pozwanej Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w K. na rzecz powoda Jarosława B. kwotę 10.287.072 zł. wraz w ustawowymi odsetkami od kwoty 584.160 zł od dnia 1 października 1991 r., od kwoty 1.113.712 zł od dnia 1 stycznia 1992 r., od kwoty 2.096.000 zł od dnia 1 stycznia 1992 r., od kwoty 3.553.200 zł od dnia 1 kwietnia 1992 r. oraz od kwoty 2.940.000 zł od dnia 1 czerwca 1992 r.,

umorzył postępowanie w zakresie wyrównania wynagrodzenia za okres od dnia 1 października 1989 r. do 31 sierpnia 1991 r., zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 9.333.871 zł tytułem odsetek za zwłokę do dnia 22 grudnia 1992 r. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lutego 1993 r., zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 613.560 zł tytułem wyrównania tzw. "trzynastej pensji" za rok 1991 r. z odsetkami od dnia 1 marca 1991 r., nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności odnośnie do zasądzonej kwoty 5.410.000 zł i oddalił powództwo w stosunku do Sądu Wojewódzkiego w W. z siedzibą w Ś.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony u strony pozwanej od września 1988 r., początkowo jako aplikant, a ostatnio na stanowisku sędziego Sądu Rejonowego. W czasie zatrudnienia powód otrzymał wynagrodzenie zaniżone, gdyż przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej było wyższe od faktycznie stosowanego do naliczenia wynagrodzenia asesorów i sędziów.

W dniu 22 grudnia 1992 r. strona pozwana wypłaciła powodowi kwotę 4.960.700 zł tytułem wyrównania wynagrodzenia. Powyższą kwotę Sąd Rejonowy zaliczył powodowi na poczet najwcześniej powstałego zobowiązania za okres od października 1989 r. do sierpnia 1991 r. i w związku z tym w tym zakresie postępowanie umorzył, natomiast za wymieniony okres zasądził na rzecz powoda odsetki.

Na skutek rewizji strony pozwanej rozpoznawał sprawę Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu, który wyrokiem z dnia 7 września 1993 r. rewizję tę oddalił.

Sąd Wojewódzki podzielił ustalenia Sądu I instancji i wyciągnięte z tych ustaleń wnioski podkreślając, że strona pozwana wypłacała powodowi wynagrodzenie za pracę sprzecznie z art. 71 § 1 i 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych, gdyż nie miała żadnych podstaw, aby do wynagrodzenia otrzymywanego przez sędziów, uregulowanego w przepisach normujących ich status prawny, stosować inne akty prawne, nawet rangi ustawowej, które w sposób czasowy regulują gospodarkę finansową państwa. Chodzi tu w szczególności o powołany przez stronę pozwaną przepis art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396) oraz art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83), które to akty prawne ani żadne inne nie uchylły przepisu art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Od powyższego wyroku Minister Sprawiedliwości złożył rewizję nadzwyczajną, w której zarzucił rażące naruszenie prawa, w szczególności art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 roku (Dz. U. Nr 87, poz. 396) oraz art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 roku (Dz. U. 21, poz. 83) i na pod-

stawie art. 417 § 1 kpc wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Kłodzku w części uwzględniającej powództwo (pkt. I, II, III i IV) przez oddalenie powództwa.

Zdaniem rewidującego wymienione przepisy jako późniejsze niż art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych uchylają w okresie ich obowiązywania moc obowiązującą art. 71 - według zasady *lex posterior derogat priori*. Dlatego też ustalenie wynagrodzenia powoda z pominięciem art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. i art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. jest nie tylko sprzeczne z prawem, lecz także ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwałach z dnia 2 marca 1993 r. I PZP 3/93 i z dnia 27 maja 1993 r. I PZP 12/93. Okoliczność, że Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 29 stycznia 1992 r. uznał za niezgodny z przepisami Konstytucji art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 roku, nie może stanowić podstawy do przyjęcia innych zasad wyliczenia wynagrodzenia powoda za 1991 rok, skoro Sejm Rzeczypospolitej Polskiej - mimo uznania tego orzeczenia za zasadne - nie dokonał odpowiedniej zmiany ani nie uchylił wymienionego przepisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Roszczenie powoda zgłoszone w pozwie obejmowało wyrównanie wynagrodzenia za czas od dnia 1 listopada 1989 r. do 31 sierpnia 1992 r. wraz z odsetkami od dnia wymagalności roszczenia (k. 1). W toku postępowania, wobec wypłacenia powodowi kwoty 4.960.700 zł., ograniczył on swoje pretensje do wyrównania wynagrodzenia za czas od dnia 1 września 1991 r. do dnia 31 maja 1992 r. wraz z odsetkami oraz do odsetek od wynagrodzenia za podany wyżej, wcześniejszy okres, a także do wyrównania 13 pensji za 1991 rok (k. 27). Sąd Rejonowy po umorzeniu postępowania co do kwoty 4.960.700 zł., stanowiącej wyrównanie wynagrodzenia za czas od 1 października 1989 r. do 31 sierpnia 1991 r., uwzględnił powództwo w pozostałej części. Gdy chodzi o stronę pozwaną, wyjaśniła ona w piśmie z dnia 12 lutego 1993 r. (k. 26), że kwotę 4.960.7000 zł. wypłaciła z tytułu zaległego wynagrodzenia nie precyzując jakiego okresu suma ta dotyczy, w szczególności, czy całego okresu spornego wskazanego w pozwie, czy tylko części tego okresu oznaczonego przez powoda jako okres od 1 października 1989 r. do 31 sierpnia 1991 r.

Okoliczności te są istotne, gdyż ustalenie czasu, z którego pochodzą określone pretensje powoda, decyduje o zastosowaniu przepisów prawa.

W tej kwestii należy mieć na uwadze to, że do dnia 31 grudnia 1990 r. wynagrodzenie sędziów określał art. 71 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o

ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1990 r., Nr 23, poz. 138), który stanowił, że wynagrodzenie sędziów jest równe i stanowi, odpowiednio do rangi stanowiska sędziego, wielokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej, a tym, co różnicuje wynagrodzenie sędziów, jest staż pracy i pełniona funkcja. Powyższy przepis rozumiany był w ten sposób, że podstawą ustalenia wynagrodzenia sędziego jest przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej wraz z wypłatami z zysku z tego okresu, w którym powstaje prawo sędziego do wynagrodzenia (tzw. bieżąca waloryzacja wynagrodzeń sędziowskich), przy zastosowaniu odpowiedniego mnożnika (patrz uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 1991 r., I PZP 34/91 i z dnia 27 maja 1993 r., I PZP 12/93).

Gdy chodzi o wynagrodzenie sędziów w 1991 r., to obowiązywał art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 386) przewidujący, że do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziów Sądu Najwyższego, sędziów sądów powszechnych i prokuratorów w 1991 r. stosuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r.

Również tę zasadę ustalenia wynagrodzenia sędziów w 1992 r. - do czasu uchwalenia ustawy budżetowej na 1992 r. przyjął art. 16 pkt. 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83). Na mocy art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 r. z dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. Nr 50, poz. 229), w okresie od dnia 1 czerwca do 31 grudnia 1992 r. do wynagrodzeń sędziów Sądu Najwyższego, sędziów sądów powszechnych, prokuratorów oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe stosuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej bez wypłat z zysku w I kwartale 1992 r.

W spornym czasie. ustawą z dnia 16 października 1991 r. (Dz. U. Nr 100, poz. 443) nastąpiła także zmiana art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych polegająca na wprowadzeniu nowego, następującego brzmienia § 2 tego artykułu: "Przez przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej, o którym mowa w § 1, rozumie się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej bez wypłat z zysku, ogłaszane co kwartał przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", w terminie do dnia 7 roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału za kwartał poprzedni." Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych [...] § 2 art. 71 w nowym brzmieniu wszedł w życie z dniem ogłoszenia ustawy, tj. dnia 6 listopada 1991 r.

Z przytoczonych przepisów wynikają zatem następujące konsekwencje:- w okresie przed 1 stycznia 1991 r. miarodajny dla ustalenia wynagrodzenia sędziów

był art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych w brzmieniu ustalonym w jednolitym tekście z 1990 r. (Dz. U. Nr 23, poz. 138);- w okresie od 1 stycznia do 5 listopada 1991 r. podstawą ustalenia wynagrodzenia zasadniczego powoda powinno być przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r. wraz z wypłatami z zysku;- w okresie od 6 listopada 1991 r. do 31 maja 1992 r. podstawę tę stanowiło przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r. bez wypłat z zysku.

Ponadto z wymienionych wyżej przepisów wynika, że poczynając od dnia 1 stycznia 1991 r. ustawodawca uczynił odstępstwo od zasady bieżącej waloryzacji wynagrodzeń sędziowskich stanowiąc, że w okresach przewidzianych w tych przepisach, za podstawę wynagrodzenia sędziów przyjmuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej z wcześniejszego okresu (I kwartał 1991 r. i I kwartał 1992 r.), a nie przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej z tego kwartału, za który przysługuje wynagrodzenie.

Przedstawione stanowisko w rozpoznawanej sprawie jest zgodne z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1993 r., I PZP 12/93 (nie publikowana), w której uzasadnieniu Sąd ten stwierdził, że "przepisy art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze produkcji budżetowej w 1991 r., art. 16 pkt. 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki państwa w 1992 r. oraz art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 z dnia 5 czerwca 1992 r., jako późniejsze, uchylają w okresie ich obowiązywania moc obowiązującą art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych odnośnie do bieżącej waloryzacji wynagrodzeń sędziowskich w oparciu o aktualne przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcyjnej...", gdyż w razie sprzeczności między przepisami różnych ustaw, w wypadku gdy późniejsze nie uchylają w wyraźny sposób wcześniejszych, ma zastosowanie reguła *lex posterior derogat priori*. Tak również uznał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PRN 11/94 (nie publikowany).

Za trafny należy więc uznać zarzut rażącego naruszenia prawa podniesiony w rewizji nadzwyczajnej, gdyż rażącym naruszeniem prawa jest niezastosowanie wymienionych wyżej przepisów przy rozstrzygnięciu o żądaniach powoda i przy wydaniu zaskarżonego orzeczenia. Tymczasem Sąd Rejonowy zasądzając należności na rzecz powoda przyjął, że gdy chodzi o czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1991 r. podstawą określenia wynagrodzenia powoda jest "przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w poszczególnych kwartałach 1991 r." przy czym do 6 listopada 1991 r. z wypłatami z zysku, zaś od dnia 6 listopada 1991 r. - bez wypłat z zysku. Na tej samej zasadzie, jak za czas od 6 listopada do 31 grudnia 1991 r., Sąd Rejonowy ustalił wynagrodzenie powoda za czas od 1 stycznia do 31 maja 1992 r. Tym samym Sąd Rejonowy przyjął bieżącą waloryzację wynagrodzenia powoda,

mimo jej zawieszenia w ustawach z dnia 28 września 1991 r. i z dnia 25 stycznia 1992 r., a Sąd Wojewódzki stanowisko to zaakceptował.

Oznacza to, że kwoty zasądzone na rzecz powoda w wyroku Sądu I instancji nie są prawidłowe i wymagają zweryfikowania przy zastosowaniu właściwych przepisów.

Nie można podzielić stanowiska Sądu Wojewódzkiego, iż skoro wynagrodzenie sędziów zostało uregulowane w przepisach normujących ich status prawny, to nie ma podstaw do stosowania innych aktów prawnych, nawet rangi ustawowej, które w sposób czasowy regulują gospodarkę finansową państwa, tym bardziej że ani te akty, ani żadne inne, nie uchylają art. 71 § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych. O mocy obowiązującej przepisu nie decyduje bowiem okoliczność, w jakim akcie prawnym przepis ten został zamieszczony, lecz jego treść i istota. Nie było też konieczne dokonanie zmiany lub uchylecia art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych, skoro zostały wydane późniejsze akty prawne regulujące tę samą materię. Wiadomo zaś, że zniesienie obowiązywania określonej regulacji prawnej może nastąpić zarówno przez jej wyraźne uchYLECIE jak też i wskutek wydania aktu późniejszego, który - jako późniejszy - wyłącza stosowanie aktu wcześniejszego.

Trzeba wreszcie dodać, że powołane przez Sąd I instancji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 stycznia 1992 r. K 15/91 (opubl. OTK I półrocze 1992 r., poz. 8), które uznało za niezgodny z przepisami Konstytucji art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r., nie może stanowić podstawy do przyjęcia innych zasad wyliczenia wynagrodzeń sędziowskich w 1991 r. niż te, które wynikają z tego przepisu, gdyż Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, mimo uznania w dniu 6 maja 1992 r. tego orzeczenia za zasadne, nie dokonał zmiany lub uchylecia w całości lub w części tego przepisu. Tym samym powyższy przepis zachował swoją moc obowiązującą. W taki sam sposób rozstrzygnął tę kwestię Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 2 marca 1993 r. I PZP 3/93 i z dnia 27 maja 1993 r. I PZP. 12/93 podkreślając, że ani orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, ani decyzja samego Sejmu uznająca jego zasadność, nie mają wpływu na moc obowiązującą aktu ustawodawczego, gdyż wyłączenie jego obowiązywania następuje dopiero w wyniku zmiany lub uchylecia przez Sejm ustawy (przepisu) w całości lub w części. W związku z tym nie ma podstaw do niestosowania art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r., co jednocześnie oznacza, że brak jest podstaw do kwestionowania w tym przepisie okresowego zawieszenia waloryzacji płac (1991 rok). [...]

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy obliczając należności powoda posłużył się tabelami przedstawiającymi kwoty wynagrodzenia otrzymanego przez powoda, wynagrodzenia mu należnego oraz odsetek, jednak wobec niekompletności rubryki pierwszej, nie mogą one być uznane za wystarczający materiał pogładowy. Przed wszystkim

jednak konieczność oparcia wynagrodzenia powoda na innych podstawach, niż przyjął to Sąd Rejonowy, wymaga ponownego wyliczenia należności powoda za sporny okres.

Z tych względów i stosownie do art. 422 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

=====